

ביאורים

לא תמיד מה שנראה לנו במחשבה ראשונה ושטחית הוא אמת. השכל האנושי שלנו יכול לטעות, והטעות די מצויה. לכן ריה"ל שב ומדגיש שכל דבריהם של חז"ל אינם נסמכים על סברת כרס בלבד ואינם נשענים רק על שכלם החריף אלא בעיקר על המסורת שקיבלו מרבותיהם, עד משה רבנו ששמע מפי ה' יתברך. לכן מי שחולק על הסבריהם של חז"ל עושה זאת רק מפני שלא הבין את טעמם. הטעות בידו ולא בידם.

חז"ל דקדקו מאד בפרטי ההלכות שהורו, אך מי שירצה למצוא היתרים או יחפש כיצד להקל לעצמו יוכל למצוא את הדרך. חכמים מורים את ההלכה ועושים גם סייג וגדר למצוות התורה כדי שהרוצה לשמור את דבר ה' יצליח בכך. הם גם לא נמנעו מלומר את הדברים המותרים, גם אם יש אנשים שינצלו את הדברים לרעה [בבא בתרא פט:]. לכן מלמד ריה"ל כלל חשוב - לפסיקת הלכה באופן אמיתי נדרשים שני תנאים: א. יראת שמים ב. חכמה. ואי אפשר לזה בלא זה. אם תהיה חכמה לבדה ללא יראת שמים יפסוק הפוסק שלא כהלכה האמיתית. ואם תהיה יראת שמים לבדה ללא חכמה, לא ידע את הגדרים הנכונים של המצווה, ולכן לא יוכל לפסוק כהלכה.

על כך שואל מלך כוזר את החבר האם העירוב הוא לא תחבולה הלכתית שהמציאו חז"ל כדי שמותר יהיה לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד? ריה"ל, קודם כול, מזכיר למלך שחז"ל באים לשמור ולקיים את התורה, ולכן לא ייתכן שהם עושים תחבולות נגד קיום התורה. ואכן, גם איסור הטלטול עצמו הוא איסור שגזרו חכמים כדי לשמור על עיקר המצווה מן התורה. כיוון שהם גזרו את האיסור, הם גם נתנו את האפשרות להקל באופן מסוים. גזרה זו מרחיקה מאיסור התורה, וגם באופן המותר על ידי העירוב, יש הבדל בין הטלטול בשבת לטלטול ביום חול. השינוי מזכיר לאנשים ששבת היום.

הרחבות

קהילה משותפת

שאלה בערוב. הרב דוד כהן 'הנזיר' מסביר שהעירוב בעצם יוצר שטח השייך לכולם. קהילה גדולה אחת שהיא כמו משפחה, והשטח משותף לכולם. שותפות זו יוצרת מציאות של רשות היחיד, ומותר לטלטל בה כמו בבית ובחצר [קול הנבואה כד].

לא תסור

כדי שלא תהיה גזרתם במדרגת תורה. הרמב"ם טובר שהחובה לשמוע לדברי חכמים היא על פי הציווי "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" [דברים יז, יא]. חובה גמורה היא לשמוע לדברי חכמים בציוויהם ובפירושם על התורה, עם זאת קבעו חז"ל שמצוותיהם יהיו קלות יותר, לא שמותר לעבור על דבריהם, אלא שבמקום שיש ספק יש להקל [ספר המצוות שורש ראשון]. הרמב"ן לעומת זאת טובר שהחובה לשמוע לדברי חכמים נלמדת מהפסוק "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך" [דברים לב, ז]. ומקשה, שלפי דברי הרמב"ם תוקף דברי חכמים הוא ממש מדאורייתא, ואין הבדל כלל בין העובר על דבריהם לעובר על מצווה מן התורה. הרמב"ן מונה מספר הבדלים שבהם מקילים יותר במצווה מדברי חכמים מאשר במצווה מן התורה [שם בהשגות הרמב"ן].

שאלות לדין

מה ניתן ללמוד מצירוף שתי הנקודות - המסורת והשכל האנושי?
מדוע כה חשוב להבדיל בין איסור תורה לגזרת חכמים?

וכל מה שהתירו החכמים לא היה בגלל טעם ולא בגלל מה שנגרף להם בתחלת המושג, אלא במסקנות החכמה אשר היא ירשה להם ומקבלת אצלם. וכך כל מה שאסרו. ומי שנלאה מהשיג חכמתם, ותפס את דבריהם בטעם, הכחישם, כמו שמוכחישים ההמון את מאמרי חכמי הטבע והתכונה. והם פאשר חקרו את גזרי ההלכה והורו המתיר והאסור מצד הדין הצרף, הציגו לה את מה שהוא מאוס מאותם הגדרים, כמו שהם מגנים אכילת בשר פס פס, ולקייח ממון בתחבולות הלכתיות, והשמוש בתחבולות מן הערוב למסע בשבת, והתרת נשים בתחבולות שיתרו בהן הנשואין, והתרת השבועות והגדרים במיני הערמות אשר יאפשר אותם העיון ההלכתי גרידא, ללא ההשתדלות של יראת שמים. וצריך את שני הדברים גם יחד, כי אם תבדוד את העיון ההלכתי, יתאפשרו בגדריו מינים מן התחבולות שאי אפשר לשלט בהם, ואם תעזב את הגדרים ההלכתיים, אשר הם סיג התורה, ותסמך על ההשתדלות, יהיה זה גורם למינות ויאבד הכל.

אמר הפוזרי: אם פן, הרי אני מודה לרבני המצרף את שתי הפנים האלה, ביתרונן על הקראי בנגלה ובנסתר, וישיג עם זה טוב לבב בתורתו, מפני שהיא מקבלת ממוסריה הנאמנים בכך שחכמתם היא מאת ה' יתעלה. פי הקראי, גם אם השתדלותו מפלגת, לא ייטב לבו, מפני שהוא יודע שהשתדלותו היא סברה והתחכמות, ואינו בטוח שמעשהו זה הוא הנרצה אצל ה' יתעלה, והוא יודע כי באמות יש רבים המשתדלים יותר מהשתדלותו. אבל נשארה לי אליה שאלה בערוב, והוא הקלה במצות השבת, איך יחשב למתיר מה שאסרו ה' יתעלה, באותה התחבולה הקלה והפחותה?

אמר החבר: חס ושלום שייסקימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי תורת ה' יתעלה, אדרבה, הם אשר מחזקים ואומרים: "עשו סיג לתורה". ומפלל הסיגות אשר סיגו, שאסרו ההוצאה וההכנסה מרשות יחיד לרשות יחיד מה שלא אסרה זה התורה, ואחר פן נתנו בסגי ההוא דרך להקל, כדי שלא תהיה גזרתם במדרגת תורה, וכדי שתהיה נוחות לבני אדם בשמוש, ושללא ישיגו הנוחות הזאת אלא ברשות, והרשות היא עשית הערוב, כדי שתהיה הבחנה בין המתיר לגמרי ובין הסיג ובין האסור.

חקירת ההלכה
בדקדוק

צירוף המסורת
והשכל האנושי

העירוב - הקלה
בגזרת חכמים

ותפס את דבריהם בטעם - חשב שיסוד דברי חז"ל הוא כפי הטעם שהוא הבין. **מאותם הגדרים** - שמעיקר הדין מותר. **הערוב למסע** - עירוב תחומין הותר רק לצורך מצווה. **ההשתדלות** - הסברה מהו רצון ה'. **לרבני** - החכם המסורתי שאינו קראי. **שתי הפנים** - המסורת והסברה. **בנגלה ובנסתר** - בצד ההלכתי המעשי ובצד הפנימי המחשבתי. **טוב לבב** - שמחה. **בערוב** - עירוב חצרות המתיר בשבת טלטול מבית לבית. **שלא תהיה גזרתם וכי** - חכמים רצו ליצור הבחנה בין דיני תורה לדינים דרבנן, ולכן הקלו בהם לפעמים.